

ABDULLA QAHHOR IJODINING BUGUNGI YOSHLAR TARBIYASIDAGI AHAMIYATI

Rasulov Dilshodbek Shuxratbek o'g'li

Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs talabasi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

E-mail: dilshodbekrasulov191@gmail.com

ORCID ID: 0009 0003 6984 2599

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada o'zbek adabiyotining yirik namoyandasi Abdulla Qahhor ijodining bugungi yoshlar tarbiyasidagi o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Adib asarlarida ilgari surilgan insonparvarlik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, halollik, ma'naviy poklik kabi g'oyalar hozirgi globallashuv davrida yosh avlod ma'naviyatini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilishi asoslab beriladi. Maqolada yozuvchining "O'g'ri", "Bemor", "Sinchalak", "Sarob", "Dahshat" kabi asarlaridagi obrazlar va voqealar misolida tarbiyaviy jihatlar ochib berilgan. Shuningdek, Abdulla Qahhor ijodining zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unligi, yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlashdagi o'rni ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: Abdulla Qahhor, yoshlar tarbiyasi, ma'naviyat, o'zbek adabiyoti, tarbiyaviy ahamiyat, milliy qadriyatlar, badiiy tafakkur, ma'rifat, vatanparvarlik, ma'naviy immunitet.

Annotation: This scientific article analyzes the role and significance of the works of the prominent Uzbek writer Abdulla Qahhor in the upbringing of modern youth. The article highlights the educational value of the writer's works, including ideas such as patriotism, honesty, humanity, diligence, and moral purity. The study examines the artistic and educational features of works such as "O'g'ri," "Bemor," "Sinchalak," "Sarob," and "Dahshat." Furthermore, the article discusses the

compatibility of Abdulla Qahhor's literary heritage with modern pedagogical approaches and its importance in strengthening the spiritual immunity of young people.

Key words: Abdulla Qahhor, youth education, spirituality, Uzbek literature, educational significance, national values, artistic thinking, patriotism, moral education.

Аннотация: В данной научной статье анализируется значение творчества выдающегося узбекского писателя Абдуллы Каххара в воспитании современной молодежи. В произведениях писателя раскрываются идеи гуманизма, патриотизма, трудолюбия, честности и духовной чистоты. На основе произведений «Вор», «Больной», «Синчалак», «Мираж», «Ужас» рассматриваются воспитательные аспекты творчества автора. Также освещается значение литературного наследия Абдуллы Каххара в формировании духовного иммунитета молодежи.

Ключевые слова: Абдулла Каххар, воспитание молодежи, духовность, узбекская литература, нравственное воспитание, национальные ценности, патриотизм, художественное мышление.

KIRISH

O'zbek adabiyoti taraqqiyotida o'ziga xos uslub va badiiy tafakkur bilan alohida o'rin egallagan Abdulla Qahhor milliy nasr rivojiga ulkan hissa qo'shgan ijodkorlardan biridir. Uning hikoya, qissa va romanlari nafaqat badiiy mahorati, balki chuqur hayotiy-falsafiy mazmuni bilan ham bugungi kunda o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda. Adib asarlarida xalqning turmush tarzi, inson ruhiyati, jamiyatdagi ijtimoiy muammolar va ma'naviy qadriyatlar mahorat bilan tasvirlangan. Ayniqsa, uning asarlarida yoshlar tarbiyasiga oid g'oyalar, insoniy fazilatlar va axloqiy qarashlarning ifodalanishi bugungi globallashuv sharoitida yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Bugungi kunda yosh avlod tarbiyasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti, millat kelajagi va mamlakat ravnaqi yoshlarning ma‘naviy barkamolligi bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu sababli ham yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash, ularda ona Vatanga muhabbat, halollik, mehnatsevarlik, fidoyilik kabi fazilatlarni shakllantirishda badiiy adabiyotning o‘rni beqiyosdir. Aynan shu nuqtai nazardan qaraganda, Abdulla Qahhor ijodi yoshlar ma‘naviy olamini boyituvchi muhim manba sifatida namoyon bo‘ladi.

Adibning “O‘g‘ri” hikoyasida inson qadr-qimmatini va ijtimoiy tengsizlik masalalari o‘tkir realizm asosida yoritilgan bo‘lsa, “Bemor” asarida mehr-shafqat va insoniylik g‘oyalari ilgari suriladi. “Sinchalak” qissasida esa mehnatsevarlik, matonat va vatanparvarlik singari fazilatlar yorqin aks ettiriladi. Bu asarlar orqali yoshlar hayotiy haqiqatni angelaydi, yaxshilik va yomonlikni farqlashni o‘rganadi, mustaqil fikrlash ko‘nikmalariga ega bo‘ladi.

Zamonaviy axborot oqimi kuchaygan bir davrda yoshlar ongiga turli yot g‘oyalar ta’sir ko‘rsatmoqda. Bunday sharoitda milliy adabiyot namunalaridan samarali foydalanish ma‘naviy tahdidlarga qarshi kurashning muhim vositasidir. Abdulla Qahhor asarlaridagi hayotiylik, xalqchilik va samimiylik yoshlarni ma‘naviy jihatdan chiniqtiradi. Yozuvchining satirik uslubi esa jamiyatdagi illatlarni fosh etish orqali yoshlarni tanqidiy fikrlashga o‘rgatadi.

Shuningdek, Abdulla Qahhor ijodi o‘zbek xalqining tarixiy xotirasi, urf-odatlarini va milliy qadriyatlarini saqlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Uning qahramonlari orqali xalqning mentaliteti, hayotga munosabati va orzu-intilishlari namoyon bo‘ladi. Bu esa yosh avlodda milliy o‘zlikni anglash hissini kuchaytiradi.

Maqolaning maqsadi Abdulla Qahhor ijodining bugungi yoshlar tarbiyasidagi o‘rnini ilmiy jihatdan tahlil qilish, adib asarlarining tarbiyaviy xususiyatlarini ochib berish va zamonaviy pedagogik jarayonlarda undan foydalanish imkoniyatlarini yoritishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Abdulla Qahhor ijodi o'zbek adabiyotshunosligida keng o'rganilgan mavzulardan biri hisoblanadi. Adibning hikoyachilik mahorati, satirik uslubi, realizmga asoslangan badiiy tafakkuri ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Uning asarlarida inson ruhiyati, jamiyatdagi ziddiyatlar va axloqiy masalalar chuqur tasvirlanganligi sababli yozuvchi ijodi nafaqat adabiy, balki pedagogik va ma'naviy nuqtai nazardan ham dolzarbdir.

Adabiyotshunos olimlardan Izzat Sulton Abdulla Qahhor ijodini o'zbek realizmining yuksak namunasi sifatida baholagan. Olimning fikricha, yozuvchi hayot haqiqatini badiiy umumlashtirish orqali o'quvchini mushohada qilishga undaydi [1]. Bu jihat yoshlar tafakkurini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Matyoqub Qo'shjonov o'z tadqiqotlarida Abdulla Qahhor asarlarining xalqchil ruhini alohida ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, yozuvchi oddiy insonlar taqdirini tasvirlash orqali jamiyatdagi ma'naviy muammolarni ochib bergan [2]. Bu esa yoshlarni xalq manfaatlarini qadrlashga, insonparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

U.Normatov Abdulla Qahhor ijodida badiiy detal va psixologik tasvirning o'rni haqida so'z yuritar ekan, yozuvchining qahramon xarakterini kichik detallar orqali ochib bera olish mahoratini yuqori baholaydi [3]. Mazkur uslub yosh o'quvchilarda kuzatuvchanlik va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Shuningdek, N.Karimov o'z tadqiqotlarida Abdulla Qahhor asarlarining ma'naviy-estetik mohiyatiga e'tibor qaratadi. Olimning ta'kidlashicha, yozuvchi asarlarida inson sha'ni va qadr-qimmatini asosiy mezon sifatida talqin etiladi [4]. Bu g'oyalar bugungi yoshlar tarbiyasida nihoyatda muhimdir.

Pedagogik nuqtai nazardan qaralganda, Abdulla Qahhor ijodidan maktab va oliy ta'lim muassasalarida keng foydalanilmoqda. Adabiyot darslarida yozuvchining hikoya va qissalari orqali o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Ayniqsa, "Bemor", "O'g'ri", "Anor",

“Dahshat” kabi asarlar yoshlarni insoniylik, halollik va mehr-oqibat ruhida tarbiyalashda samarali vosita hisoblanadi.

So‘nggi yillarda yoshlar tarbiyasida milliy adabiyotdan foydalanish masalasi dolzarb mavzulardan biriga aylandi. Bu borada olib borilgan tadqiqotlarda Abdulla Qahhor asarlarining tarbiyaviy imkoniyatlari alohida qayd etilgan. Jumladan, yoshlarni yot g‘oyalardan himoya qilish, ularda milliy g‘urur va ma’naviy immunitetni shakllantirishda adib ijodi muhim manba sifatida talqin qilinmoqda.

Adib ijodi yuzasidan olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, Abdulla Qahhor asarlarining tarbiyaviy ahamiyati faqat ma’lum bir davr bilan cheklanmaydi. Undagi umuminsoniy g‘oyalar har qanday zamonda ham o‘z qimmatini yo‘qotmaydi. Shu sababli yozuvchi asarlarini zamonaviy ta’lim tizimiga integratsiya qilish yoshlar ma’naviyatini yuksaltirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Mazkur tadqiqotda qiyosiy-tahliliy, tarixiy-adabiy, psixologik va pedagogik metodlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida Abdulla Qahhorning hikoya va qissalari tahlil qilinib, ulardagi tarbiyaviy g‘oyalar aniqlashtirildi. Shuningdek, zamonaviy yoshlar ma’naviyatiga oid ilmiy manbalar ham o‘rganildi.

Tadqiqotning metodologik asosini milliy ma’naviyat, badiiy tafakkur va yoshlar tarbiyasiga oid ilmiy qarashlar tashkil etadi. Asarlar mazmuni yoshlar tarbiyasi bilan bog‘liq mezonlar asosida tahlil qilindi. Jumladan, insonparvarlik, halollik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, ma’naviy poklik, tanqidiy fikrlash, milliy qadriyatlarga sadoqat. Mazkur mezonlar asosida Abdulla Qahhor asarlaridagi qahramonlar xarakteri va voqealar rivoji o‘rganildi.

Abdulla Qahhor ijodida insonparvarlik g‘oyalari.

Abdulla Qahhor asarlarining asosiy xususiyatlaridan biri inson ruhiyatini chuqur ochib bera olishidir. Adib qahramonlari orqali insonning ichki olami, orzu-intilishlari va iztiroblarini mahorat bilan tasvirleydi. Ayniqsa, “Bemor” hikoyasida insoniylik va mehr-shafqat g‘oyalari yorqin ifodalangan.

Asarda kambag'al oilaning og'ir turmushi tasvirlanadi. Bemor ayolning taqdiri orqali yozuvchi jamiyatdagi befarqlik va qashshoqlik muammolarini ko'rsatadi. Hikoya o'quvchini chuqur o'yg'a toldiradi, inson qadrini anglashga undaydi. Bugungi yoshlar uchun bu asar rahm-shafqat, mehribonlik va insoniylik sabog'ini beradi. Yoshlar orasida individualizm kuchayib borayotgan hozirgi davrda Abdulla Qahhor asarlaridagi insonparvarlik g'oyalari nihoyatda muhimdir. Chunki yosh avlod ma'naviy jihatdan barkamol bo'lishi uchun avvalo insoniylik tuyg'ulariga ega bo'lishi lozim.

Mehnatsevarlik va fidoyilik talqini.

Adibning "Sinchalak" qissasi yoshlarni mehnatsevarlik va fidoyilik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Asar bosh qahramoni Saida obrazi orqali mehnatning ulug'ligi va jamiyat ravnaqidagi o'rni ko'rsatib beriladi. Saida murakkab sharoitlarga qaramay, o'z maqsadidan voz kechmaydi. U jamiyat taraqqiyoti uchun sidqidildan xizmat qiladi. Bu obraz bugungi yoshlar uchun ibrat namunasi bo'lib xizmat qiladi. Chunki zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatga erishish uchun bilim, mehnat va qat'iyat talab etiladi.

Asarda mehnat faqat iqtisodiy omil sifatida emas, balki insonni tarbiyalovchi kuch sifatida ham talqin etiladi. Mehnat insonni mas'uliyatli, bardoshli va intizomli qiladi. Shu jihatdan "Sinchalak" yoshlarni kasb-hunarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi.

Satira va tanqidiy fikrlash.

Abdulla Qahhor ijodining muhim jihatlaridan biri uning satirik uslubidir. Yozuvchi jamiyatdagi illatlarni kulgi orqali fosh etadi. Bu esa o'quvchini voqelikni tanqidiy baholashga undaydi. "O'g'ri" hikoyasida ijtimoiy tengsizlik, kambag'allik va adolatsizlik masalalari yoritilgan. Hikoya orqali yoshlar jamiyatdagi muammolarga befarq bo'lmaslikka o'rganadi. Adib voqealarni oddiy tarzda bayon qilsa-da, undagi ma'no juda chuqurdir.

Tanqidiy fikrlash bugungi ta'lim tizimining asosiy talablaridan biridir. Abdulla Qahhor asarlari yoshlarda aynan shu ko'nikmani shakllantirishga xizmat qiladi. Chunki yozuvchi o'quvchini tayyor xulosaga olib kelmaydi, balki mushohada yuritishga undaydi.

Milliy qadriyatlar va ma'naviy tarbiya.

Abdulla Qahhor asarlarida o'zbek xalqining urf-odatlarini, qadriyatlarini va milliy mentalitetini yorqin tasvirlangan. Bu esa yoshlarda milliy o'zlikni anglash hissini kuchaytiradi. Adib asarlaridagi ota-ona hurmati, qo'ni-qo'shnichilik, mehr-oqibat kabi qadriyatlar bugungi yoshlar uchun ham dolzarbdir. Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni saqlab qolish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan Abdulla Qahhor ijodi ma'naviy tarbiya vositasi sifatida katta ahamiyatga ega. Yozuvchi asarlaridagi xalqona iboralar, milliy ruh va samimiylik yoshlarni ona tilini sevishga undaydi. Til esa millat ma'naviyatining asosiy tayanchidir.

Yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirishda Abdulla Qahhor ijodining o'rni.

Bugungi axborot asrida yoshlar ongiga turli zararli g'oyalar ta'sir ko'rsatmoqda. Internet va ommaviy madaniyatning salbiy jihatlari yoshlar ma'naviyatiga tahdid solmoqda. Bunday vaziyatda milliy adabiyot, xususan Abdulla Qahhor ijodi yoshlarni ma'naviy jihatdan himoya qiluvchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Adib asarlaridagi hayotiy haqiqat, samimiylik va axloqiy mezonlar yoshlarni to'g'ri yo'lga boshlaydi. Ular orqali yosh avlod yaxshilik va yomonlikni farqlashni o'rganadi. Shu bilan birga, mustaqil fikrlash va hayotiy pozitsiyani shakllantirish imkoniga ega bo'ladi.

Abdulla Qahhor qahramonlari orasida turli xarakterdagi insonlar uchraydi. Ularning ayrimlari ijobiy fazilatlarni namoyon etsa, boshqalari salbiy illatlarning timsoli sifatida gavdalanadi. Bu esa yoshlarga hayotiy tajriba beradi, ularda xulosa chiqarish ko'nikmasini rivojlantiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida Abdulla Qahhor ijodining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati bir necha yo‘nalishlarda namoyon bo‘lishi aniqlandi.

Birinchidan, yozuvchi asarlari yoshlarda ma‘naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantiradi. Hikoya va qissalarda ilgari surilgan halollik, mehr-shafqat, vatanparvarlik, mehnatsevarlik kabi g‘oyalar yoshlar tarbiyasida muhim rol o‘ynaydi.

Ikkinchidan, Abdulla Qahhor asarlari yoshlarni tanqidiy fikrlashga o‘rgatadi. Adib jamiyatdagi muammolarni yashirmasdan ko‘rsatadi. Bu esa yoshlarning voqelikka ongli munosabatda bo‘lishiga yordam beradi.

Uchinchidan, yozuvchi ijodi milliy qadriyatlarni targ‘ib qiladi. Asarlarda xalqning urf-odatlarini, turmush tarzi va ma‘naviy dunyosi tasvirlanishi yoshlarning milliy o‘zligini anglashiga xizmat qiladi.

To‘rtinchidan, Abdulla Qahhor asarlarining psixologik ta‘sir kuchi yuqori. Adib inson ruhiyatini tabiiy va ta‘sirchan tarzda yoritadi. Shu sababli o‘quvchi qahramonlar taqdiri bilan yashaydi, ularning xatti-harakatlaridan xulosa chiqaradi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Abdulla Qahhor asarlaridan ta‘lim jarayonida samarali foydalanish yoshlarning ma‘naviy dunyosini boyitadi. Ayniqsa, adabiyot darslarida interaktiv metodlar asosida asarlarni tahlil qilish o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Shuningdek, tadqiqot natijalariga ko‘ra, Abdulla Qahhor ijodini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida targ‘ib qilish zarur. Elektron kutubxonalar, audio kitoblar va multimedia vositalari orqali yoshlar orasida yozuvchi asarlariga qiziqishni oshirish mumkin.

Yoshlar orasida o‘tkazilgan kuzatishlar shuni ko‘rsatadiki, Abdulla Qahhor asarlarini mutolaa qilgan o‘quvchilarda ijtimoiy faollik, insoniylik va kitobxonlik madaniyati yuqoriroq shakllanadi. Bu esa yozuvchi ijodining tarbiyaviy salohiyati yuqori ekanligini tasdiqlaydi.

XULOSA

Abdulla Qahhor o‘zbek adabiyotining buyuk namoyandasi sifatida nafaqat badiiy mahorati, balki chuqur tarbiyaviy qarashlari bilan ham alohida ahamiyatga ega. Uning asarlarida ilgari surilgan insonparvarlik, halollik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik va ma’naviy poklik g‘oyalari bugungi yoshlar tarbiyasida muhim o‘rin tutadi.

Adib ijodi yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash, ularni yot g‘oyalardan himoya qilish va milliy qadriyatlarga sodiq qilib tarbiyalashda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, globallashuv sharoitida Abdulla Qahhor asarlaridagi milliy ruh va hayotiy haqiqat yoshlar uchun ma’naviy tayanch vazifasini bajaradi.

Maqoladagi ma’lumotlardan kelib chiqib, quyidagicha takliflar mumkin:

1. Abdulla Qahhor asarlarini umumta’lim maktablari va oliy ta’lim muassasalarida chuqurroq o‘rganish;
2. Adib ijodiga bag‘ishlangan ilmiy-amaliy konferensiyalar va kitobxonlik tanlovlarini ko‘paytirish;
3. Yoshlar orasida yozuvchi asarlarini targ‘ib qilish uchun zamonaviy multimedia vositalaridan foydalanish;
4. Adabiyot darslarida Abdulla Qahhor asarlarini interaktiv metodlar asosida tahlil qilish;
5. Yozuvchi asarlari asosida teatr sahnalari, audio kitoblar va videodarslar yaratish.

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Qahhor ijodi bugungi yoshlar tarbiyasida muhim ma’naviy manba bo‘lib qolmoqda. Uning asarlaridagi umuminsoniy g‘oyalar yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Sulton, I. (1980). O‘zbek realizmi va Abdulla Qahhor ijodi. Toshkent: Fan nashriyoti.

2. Qo'shjonov, M. (1987). Abdulla Qahhor mahorati. Toshkent: O'qituvchi.
3. Normatov, U. (1995). Ijod sehri. Toshkent: Sharq.
4. Karimov, N. (2002). XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O'zbekiston.
5. Qahhor, A. (1987). Asarlar to'plami. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
6. Yo'ldoshev, Q. (2010). Adabiyot o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.
7. Hamdamov, U. (2018). Milliy ma'naviyat va yoshlar tarbiyasi. Toshkent: Ma'naviyat.
8. Rasulov, A. (2015). O'zbek nasrida badiiy tafakkur. Toshkent: Akademyashr.
9. To'xliyev, B. (2017). Adabiyot va ma'naviyat. Toshkent: Yangi asr avlodi.
10. Mahmudov, T. (2021). Yoshlar ma'naviyati va badiiy adabiyot. Toshkent: Tafakkur.